

LOS CAMINOS DE SERKECI

LA MÚSICA SEFARDITA

L'any 1492 els reis cristians Ferran d'Aragó i Isabel de Castella decretaren l'expulsió o conversió de tots els jueus espanyols que des del segle I de la nostra era habitaven la península. Van viure, per tant, més de quinze segles ací. La nit que partien les carabel·les cap al nou món era la última nit que tenien per a eixir del país. En uns pocs mesos partiren més de 160.000 jueus de la península i es dirigiren cap a l'Imperi Otomà, Provença, nord d'Àfrica, els estats balcànics i també Itàlia i Holanda.

Els jueus espanyols de la diàspora transmeteren als fills el seu passat espanyol medieval: els costums, la música i la llengua i així, generació rere generació aquestos elements anaren conservant-se fins als nostres dies.

Els cants tradicionals dels jueus sefardites, els descendents dels jueus que marxaren, eren i segueixen sent encara els romanços en llengua jueu-espanyola (judezmo) a la que actualment s'anomena equivocadament ladino (el qual fa referència només a les traduccions que es feien de l'hebreu a l'espanyol designades amb el verb "ladinar").

Les lletres d'aquestos cants descriuen la vida dels jueus i ens parlen de la nostra història. No han quedat exemples escrits d'aquestes músiques populars però una gran part d'aquesta riquesa ens ha arribat per transmissió oral havent perdurat aquestos cinc segles.

L'estil de vida sefardita anà fusionant-se amb el d'aquell lloc on habitaven i així integraren melodies, ritmes, instruments, fórmules cadencials, ornaments d'aquestos al seu repertori. També paraules d'aquestes noves llengües i tot element que servirà a la finalitat de la cançó que és l'expressió del sentir d'un poble.

En la interpretació de la música tradicional sefardita predomina la veu femenina. Els homes que coneixen l'hebreu participen en la litúrgia sinagoga. Del repertori jueu-espanyol els homes duen la veu cantant en les cançons paralitúrgiques i cobles transmises en fonts impreses. Les dones, no coneixien, en general, l'escriptura hebrea i canten en jueu-espanyol que és la llengua diària, els cants que fan referència al cicle de la vida: naixement, creixement, casament i mort.

A principis del segle XVIII, les colònies sefardites de l'oest i de l'est de la Mediterrània constitueixen dos cultures clarament diferenciades i independents. Així es pot definir aquestes dos tradicions principals dins dels cants sefardites: la de la Mediterrània oriental: influenciada per Turquia i els Balcans i la de la Mediterrània occidental clarament influïda per elements marroquins i espanyols.

Actualment la comunitat jueva a l'Estat Espanyol és d'uns 15.000 membres. A més a més hi ha milers de descendents de jueus conversos que desconeixen els seus ascendents. Conèixer i difondre aquestos cants és conèixer una part de la història del lloc que habitem i enriquir la nostra pròpia identitat humana i cultural.

LA NOSTRA VISIÓ DE LA MÚSICA SEFARDITA

Habitualment escoltem el repertori sefardita interpretat des de dues perspectives: La del món dels músics clàssics, amb tots els seus tics: veus impostades, músics tocant amb partitura i sense espai per a la improvisació... o bé des d'una -en el nostre parer- excessiva "autenticitat" consistent en cenyir-se massa al so de les gravacions de camp sense deixar lloc per als arranjaments o una interpretació més "artística" i acurada.

Nosaltres, respectant qualsevol altra opció, preferim abordar-la des de l'òptica de les músiques tradicionals d'aquells països que acolliren els sefardites.

Aquesta és, al cap i a la fi, la font d'on ells mateixos van beure al arribar de la seua diàspora. Intentem embellir-la amb els recursos més naturals i més a l'abast en aquestes cultures, tot mirant de conservar en la mesura d'allò possible l'esperit original de cada peça, fent-les servir per al gaudi del públic actual i no tractant aquesta música com a intocable peça de museu o material etnomusicològic, camp cobert sobradament per les excel·lents gravacions de camp disponibles al mercat.

De fet, quan publicitem un disc de música sefardita com a "*música medieval espanyola*" estem dient dues mentides (66,6%): que és medieval, i que és espanyola.

Hem de pensar que, malgrat l'origen peninsular dels sefardites, amb el pas del temps la seua música va anar perdent molts lligams amb la tradició ibèrica. De fet és freqüent la adaptació al jueu-espanyol de cançons amb el grec o el turc com a idioma original, la inclusió de tornades en aquestes llengües dins de cobles jueu-espanyoles, i per suposat la composició de nous temes o l'adaptació d'antics romanços o melodies amb l'utilització dels modes (makam) otomans i nord-africans, o els ritmes tradicionals dels països d'acollida (karsilamas, tsifteteli, curcuna...).

En alguns casos hem gosat barrejar la música dels sefardites amb peces turques o gregues, amb les que tenen moltes semblances o fins i tot inclouen parts instrumentals de composició pròpia intentant conservar l'estil original de cada peça.

MÚSICS

SPYRIDOULA BAKA

veu

Neix a Atenes en 1984. Es gradua en el conservatori d'Atenes centrant els seus estudis en les músiques tradicionals de la Mediterrània. Compagina la seua vessant musical amb els seus estudis de Filosofia i Història de la Ciència en la Universitat d'Atenes. A banda del cant líric, ha investigat en el camp de les tradicions vocals de Bulgària, Turquia i Irlanda. Ha actuat a Grècia i resta d'Europa amb grups com: Ross Daly & Labyrinth, Saz Grubu, Takim, i es membre del primer grup grec de música a capella femení: Sanades.

EFRÉN LÓPEZ SANZ

ud, lavta, cümbüş

Ha estudiat viola de roda amb Maurizio Martinotti, Pascal Lafeuvre i Nigel Eaton; música índia amb A. Chackrabakhti i Sazed Ul Alam; música afganesa amb Daud Khan i Ustad M. Rahim Khushnawaz; música turca amb Yurdal Tokcan, Göksel Baktagir, Necati Çelik, Ross Daly, Mehmet Erenler i Erol Parlak. Com a intèrpret ha col.laborat amb Capella de Ministrers, Estampie, Aman Aman, Oni Wytars, Ex Silentio, Joi de Trobar, L'Ham de Foc, Sabir, Ross Daly, Barbod, Daud Khan... Amb aquestos grups ha actuat en festivals a Espanya, Portugal, França, Bèlgica, Holanda, Luxemburg, Alemanya, Àustria, Itàlia, Malta, Grècia, Croàcia, Noruega, Polònia, Marroc, Tunísia, Egipte, Puerto Rico i Xina i ha participat en l'enregistrament de més de 50 discs com a intèrpret, compositor, productor i arranador. Ha impartit seminaris sobre música medieval, arranaments i interpretació en música modal en el prestigiós centre "Labyrinthos" (Creta).

MIRIAM ENCINAS LAFFITTE

Bendir, riq, viella, flautes

Nascuda en el si d'una família de músics, des de molt menuda se submergeix en el món de la música popular amb els grups Els Trobadors i L'Arc en el Cel. Més tard inicia els seus estudis de flauta de bec amb Sara Parés, percussió amb Pedro Estevan i viola da gamba amb Pere Ros. Alguns dels grups en els que ha col.laborat són: Evo, Joi de Trobar, Els Trobadors, L'Ham de Foc, Lúcia Pujol i Ensemble l'Albera.

SOFIA LAMBROPOULOU

Kanun

Estudia piano amb Nelly Semitekolo i és diplomada en música bizantina, disciplina que estudià sota la direcció d'Spyros Pavlakis. Paral·lelament estudia percussió clàssica, anàlisi i polirítmia amb Kostas Vorisis i percussió tradicional grega amb Vangelis Karipis. En 1997 inicia els seus estudis de kanun (cítara de cordes triples de Turquia i el món àrab). En 2003 s'instal·la a Estambul, on té l'oportunitat d'estudiar aquest instrument amb Ahmet Meter i Hakan Gungor així com a teoria de la música clàssica otomana (makam) amb Omer Erdogdular i Necati Celik. Després de la seua tornada a Atenes en 2005, inicia el seu treball com a professora en el Conservatori Nacional de Música i en moltes altres acadèmies i conservatoris. És membre del grup de música grega "Thria", i ha col·laborat amb molts dels grans noms de la música popular grega, turca i d'arreu: Domna Samiou, H. Aidonidis, S. Sinopoulos, Ross Daly, Balake Sissoko, Omer i Ahmet Erdogdular, Mamak Khadem....

ELENI KALLIMOPOULOU

Kemançe

Ha estudiat el seu instrument (conegut com a "politiki lyra", "lyra de Constantinoble" o "Kemançe") amb dos dels seus intèrprets més destacats, el turc İhsan Özgen i Ross Daly, a més de la teoria de la música modal otomana ("makam"). Darrerament ha acabat la seua tesi doctoral en etnomusicologia i és professora a la Universitat de Makedonia (Tessalònica/Grècia).

PROGRAMA

- Durme/Bana yücelerden seyreden dilber (*Anòn. Balcans/M. Şerif*)
- Me kemí y m'inflamí (*Anòn. Esmirna*)
- La galana y el mar/Ajuar de novia galana (Contrafacto) (*Anòn. Salònica/Sofia/E. López*)
- Aman moulinero/O milonas (*Anòn. Estambul/Grècia*)
- Syen drahmas al día/Ekato drahmes tin mera (*P. Tundas/Trad. Grècia/Esmirna*)
- De las altas mares (*Anòn. Estambul/E. López*)
- Sabazemzeme Saz Semaisi (*Tanburi Isak, Estambul 1745-1814*)
- Uşşak Şarkı – Yalnız bırakıp gitme (*Mısırlı Ibrahim Efendi, Alep/El Caire/Estambul 1872-1933*)
- Los caminos de Serkeci (*Anòn. Estambul/E. López*)
- Todas mis esperansas (*Anòn. Esmirna*)
- Yo en estando (*Anòn. Marroc/E. López*)
- Ansi, ansi/Qué buena que fue la hora (*Anòn. Turquia/Bulgària*)